

פסחים קט. (ש11 מהסוף) עד קיב. (הנקודתיים ש8 ברחבות)

ביאורי מושגים

זוגות - הגמרא התייחסה לנושא הזוגות בהרחבה והקדישה לו זמן מסך רב. הראשונים נחלקו כיצד יש להתייחס לזוגות. הרשב"ם הבין שאכן יש לחוש קימעה לעניין הזוגות. התוס' לעומתו הבין שאכן היה פעם חשש של זוגות אולם הוא חלף הלך לו. שיטה שונה בתכלית היתה למאירי בעניין זה:

'בכמה מקומות ביארנו, שבאותם הזמנים היו העם נמשכים אחר דברים המוניים כלחשים ונחשים ופעולות המוניות. וכל שלא היה בהם סרך עבודה זרה ודרכי האמורי לא חששו בהם חכמים לעקרם. וכל שכן במה שהיה הרגילות אצלם בו כל כך שהיה טבעם מקבל בענין חזוק או חולשה. וכמו שהעידו בסוגיא זו דקפיד קפדינן ליה דלא קפיד לא קפדינן ליה וממין דברים אלו הוא שהיו רגילים להזהר מן הזוגות. וכשתקנו חכמים ארבע כוסות שלא לגרוע או להוסיף מצד אותם ההבלים הוצרכו לרוב רגילותם לתת טעם לדבריהם והוא שאמרו ליל שמורים הוא לילה המשומר ובא מן המזיקין וכבר נמנעו מטעם זה מלומר בה ברכה מעין שבע אם חל בשבת שהרי לא נתקנה אלא מפחד המתאחרים לבא כגון עם שבשדות'

המאירי (בניגוד לתוס' ולרשב"ם) הבין שאין שום משמעות למזיקין ולזוגות וחז"ל התייחסו לנושאים אלו רק משום שהציבור הרחב האמין בהבלים הללו. כל הדיון בחז"ל הוא רק כדי להסתדר עם אמונותיו התפלות של העם.

ייתכן שניתן להציע שיטת ביניים בין הגישה של המאירי שרואה בסוגיא שלנו 'דע מה שתשיב לנבער' ובין הגישה של הרשב"ם שרואה בסוגייתנו דיון רציני ותוכני. הרב פרופסור שלום רוזנברג טוען שייתכן שהצד של הסכנה והחשש מכשפים הוא אכן אמונה עממית אולם חז"ל לקחו את הנושא הזה ויצקו לו תוכן ערכי על בסיס תורת הקבלה. הזוגות מייצגים עימות בין שתי שיטות או בין שתי דרכים. כך למשל ישנו עימות תמידי בקבלה בין מידת החסד המייצגת את הנתינה והיציאה מחוץ לגבול, לבין מידת הגבורה המייצגת את העמידה על הגבול והשמירה על הדין. המתח בין שתי המידות הללו נפתר בעזרת מידה שלישית מידת התפארת שממצעת את שתי המידות הללו. (כך למשל אברהם היה מידת החסד, יצחק מידת הגבורה ויעקב שממנו יצאו השבטים היה מידת התפארת) עקרון דומה קיים גם בקביעה 'שני כתובים המכחישים זה את זה - עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. חז"ל לימדו אותנו שכאשר אנו מתבלטים בין שתי דרכים עלינו לחפש דרך שלישית המכריעה ביניהם. (המשך בעמוד הבא)

היחס בין מידות האורך למידות הנפח

מקוה:

נפחו: 40 סאה

מידתו: אמה על אמה על 3 אמות

מכאן ש:

נפח: רביעית (הלוג)

מידתו: 2 אצבעות על 2 אצבעות על 2.7 אצבעות

החשבון

המידות

מידות הנפח

סאה = 6 קב = 24 לוג = 96 רביעיות (הלוג)

40 סאה = 240 קב = 960 לוג = 3,840 רביעיות (הלוג)

מידות השטח

אמה = 6 טפחים = 24 אצבעות

מידות שטח מעוקבות (מידה על מידה על מידה)

אמה מעוקבת (אמה על אמה על אמה) = 216 (6x6x6) טפחים מעוקבים = 13,842 (24x24x24) אצבעות מעוקבות

3 אמות מעוקבות = 648 (3x216) טפחים מעוקבים = 41,472 (3x13,842) אצבעות מעוקבות

המרת מידות המקוה למידת רביעית הלוג

40 סאה = 3 אמות מעוקבות (אמה על אמה על 3 אמות),

40 סאה = 41,472 אצבעות מעוקבות,

3,840 רביעיות = 41,472 אצבעות מעוקבות,

רביעית אחת = 10.8 אצבעות מעוקבות = 2 אצבעות על 2 אצבעות על 2.7 אצבעות

קביעות ערכיות של חז"ל בעניין הזוגות

- א. חז"ל קבעו שהחשש מזוגות קיים רק כאשר האדם מגדיר אותם כזוגות אבל אם האדם מבדיל ביניהם ומתייחס אליהם ככוס ועוד כוס (או בגלל שיצא באמצע לשוק או כיוון שגמר בדעתו לסיים לאכול) אין כאן זוג כיוון שהבעיה היא רק כאשר יש עימות בין שתי מידות.
- ב. חז"ל קבעו שבארבע כוסות ומעלה אין חשש לזוגות משום הפסוק של ברכת כהנים, הם גם העירו שבעיית זוגות חריפה מתעוררת במיוחד בשני זוגות זאת משום שבשתי מידות יש ודאי התנגשות ואילו בארבע מידות אין בהכרח התנגשות. ניתן להתייחס למידה השלישית כמידה ממצעת בין שתי המידות הראשונות ואז היא לא נחשבת כמידה עצמאית והיא מצטרפת רק לטובה ולא לרעה.
- ג. חז"ל קבעו שבלייל הסדר אין בעיה של זוגות זאת כיוון שליל הסדר הינו זמן הגאולה שהוא מעל לטבע בזמן זה שאינו יום ואינו לילה בזמן כזה סתירות מתיישבות לא בעזרת כתוב שלישי אלא בדרך על טבעית המזכירה את דברי הפיוט 'זכור ושמור בדיבור אחד השמיענו אל המיוחד' בזמן זה ניתן ליישב מידה אחת עם השניה.
- ד. חז"ל קבעו שבכוס של ברכת המזון אין בעיה של זוגות וזאת כיוון שכוס של ברכת המזון איננה שתיה אנושית אלא שתיה עם הא-לוהים ולכן אין כאן פגישה ועימות של שתי מידות.
- ה. חז"ל קבעו שבעיית הזוגות קיימת רק בדברים שהשמיים יצרו ('גמרו בידי שמים') אבל לא בדברים שהאדם יצר ('גמרו בידי אדם'). במתח בין דברים שנוצרו בידי הטבע לא ניתן להגמיש את המידות וחייבים דרך שלישית. לעומת זאת במידות אנושיות ובמצבים שהאדם יצר ניתן להתגמש ולהתאים אחד אל השני גם בלי דרך שלישית.
- ו. חז"ל קבעו שמי שמקפיד - יש לו בעיה עם הזוגות, מי שלא מקפיד אין לו בעיה עם הזוגות. מי שמקפיד חייב למצוא דרך שלישית. מי שלא מקפיד יכול להתגמש ולהסתדר גם עם שתי מידות.
- ז. חז"ל קבעו שהחשש מפני הזוגות קיים כאשר האדם יוצא משיגרה (יוצא לדרך, הולך לבית הכיסא, הולך לישון) כאשר האדם ממשיך בשיגרת החיים שלו הוא מסוגל לחיות גם עם סתירה בין שתי מידות. הסתירה בעייתית רק כשאנו מאבדים את הדרך. כשאדם ממשיך בדרך חייו הרגילה הוא יכול להתמודד עם סתירות וקשיים. (ואם הוא אדם גדול וחשוב אין לו שיגרת חיים ולכן יש לו קושי גדול יותר להתמודד עם הסתירות הללו)
- ח. חז"ל קבעו שאם אדם שתה זוג הדרך להתמודד עם הסתירה והקושי היא אך ורק בעזרת עצמו ולא בעזרת גורם חיצוני (להחזיק ידיים לעצמו ולומר יחד איתי יש כאן שלוש). ואם גורם חיצוני מפריע לו למצוא את הדרך השלישית הממצעת עליו להמשיך ולהמשיך בדרך שלו (אתם ואני חמש, אתם ואני שבע וכו' וכו') עד שבסוף הוא יצליח.